

KAMUDA BİR CBS PROJESİ; TESCİLLİ KÜLTÜR VARLIKLARI TAŞINMAZ ULUSAL ENVANTER SİSTEMİ (TUES)

Yasin GÜLBAY¹, Ergün ERDOĞMUŞ²

¹Dr. Kült. ve Tur. Uzmanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Var. ve Müz. Gen. Müd., 2. Meclis Binası Yanı, Ankara, yasin.gulbay@ktb.gov.tr

²Şube Müdürü, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Var. ve Müz. Gen. Müd., 2. Meclis Binası Yanı Ulus, Ankara, ergun.erdogmus@ktb.gov.tr

ÖZET

Tescilli Kültür Varlıkları Taşınmaz Ulusal Envanter Sistemi (TUES) Projesi ile 2863 sayılı Kanun kapsamında taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen anıt ve tek yapılar ile kültürel sit alanlarının Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) tabanlı merkezi yazılımlar üzerinde dijital olarak envanterlenmesi ve diğer platformlar ile paylaşılması hedeflenmiştir. Proje zamanla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüklerinin iş ve işlemlerinin takip edilmesi ve gelişen ihtiyaçlar kapsamında otomasyona evrilmiştir.

TUES bir CBS projesi olarak yazılım, donanım, veri, insan ve yöntemlerden oluşan bileşenlere sahiptir. Bu bileşenler sürdürülebilir ve başarılı bir yönetim için göstergeler olarak ortaya çıkmaktadır. TUES bu çalışma kapsamında söz konusu göstergeler açısından incelenmiş olup 11 yıldır süre gelen çalışmanın kazanımları ve eksiklikleri incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Coğrafi Bilgi Sistemi, Envanter Projesi, Kamu Tecrübesi, Taşınmaz Kültür Varlığı.

ABSTRACT

A GIS PROJECT IN THE PUBLIC: NATIONAL INVENTORY SYSTEM OF REGISTERED IMMOVABLE CULTURAL ASSETS

With the Registered Cultural Heritage Immovable National Inventory System (TUES) Project, it is aimed to digitally inventory the monuments and single buildings and cultural sites registered as immovable cultural assets within the scope of the Law No. 2863 on Geographical Information System (GIS) based central software and share them with other platforms. Over time, the project evolved into automation within the scope of monitoring the work and operations of the Regional Board Directorates for the Protection of Cultural Heritage and developing needs.

TUES as a GIS project has components consisting of software, hardware, data, people and methods. These components emerge as indicators for a sustainable and successful management. TUES has been examined in terms of these indicators within the scope of this study, and the gains and deficiencies of the study, which has been going on for 11 years, have been examined.

Keywords: Geographical Information System, Inventory Project, Public Experience, Immovable Cultural Asset.

1. GİRİŞ

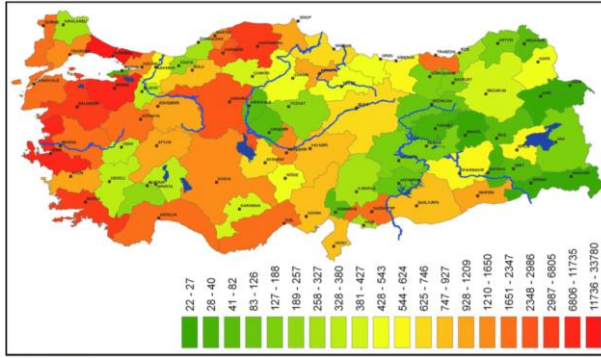
Ülkemiz, medeniyetlerin beşiği olarak anılan kadim Anadolu'nun ve üzerinde kurulmuş olan büyük devletlerin zengin tarihi, arkeolojik ve mimari mirasına ev sahipliği yapmaktadır. Eski uygarlıkların topraklarımız üzerinde bıraktığı medeniyet izleri günümüzde taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları olarak yer altında ve yer üstünde karşımıza çıkmaktadır. Bu zenginliklerin taşınır varlık olanları müzelerimizde, taşınmaz varlık olanları da yerinde korunmaktadır.

Günümüzde korunan taşınmaz varlıkların belirlenmesine önemli katkı sağlayan ve 1972 yılında imzalanan UNESCO'nun Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korumasına Dair Sözleşmesinde belirtildiği üzere; "Tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman bileşimleri" anıtlar adıyla, "mimarileri uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerlere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları" yapı toplulukları adıyla, "tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımdan istisnai evrensel değerleri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik alanları kapsayan alanlar" sitler adıyla kültürel miras olarak koruma altına alınmıştır (Resmi Gazete, 1982).

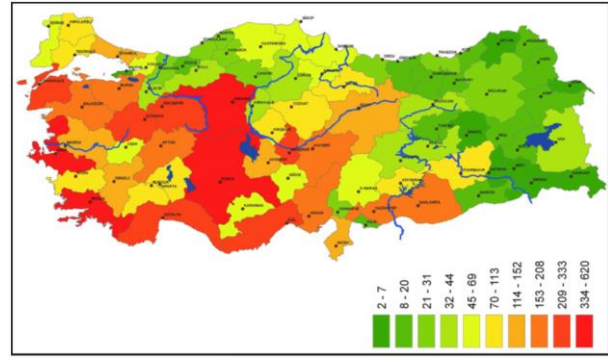
Türkiye'de ise 1983 yılında çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Kanunu ve ilgili mevzuat ile taşınmaz kültürel mirasa yönelik koruma sınırları belirlenmektedir. Koruma sınırlarının oluşturulmasının ilk aşaması tespittir. Korunacak varlığın sahada araştırılması, konusunda uzman bir ekip tarafından yapılır. Bu esnada yapılan incelemeler veya buluntuların belgelemesi yapılır. Belgeleme, sahada yapılan fotoğrafçılık, çizim, koordinat alma, ölçme, örnek alma ve diğer görüntüleme teknikleriyle olabilir. İkinci aşama tescildir. Belgelenen varlığın sahadan toplanan bulguları sunulmak üzere düzenlenir ve arşiv araştırması yapılır. Taşınmaz kültürel varlıklar için tescil, korumada karar merci olan Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kuruluna yapılan sunum sonucunda karara bağlanır.

Tescil kararı kamuoyuna ilan edilir. Böylece korunacak varlığın koruma sınırı ve biçimi ilgili kurulca görülen fiziki bulgulara göre belirlenir (Gülbay, 2020).

Mevzuata göre taşınmaz kültür varlıkları; tescilli yapılar ve yapı toplulukları ile sit alanları olarak iki gruptadır. Kültürel sit alanları ise genel olarak özelliklerine göre arkeolojik, kentsel, tarihi veya bunların en az ikisini birlikte barındıran karma alanlar olarak adlandırılır. Eğer lüzum görülürse tescilli varlıkların etrafına ilave koruma bölgeleri yine ilgili kurulca oluşturulabilir. Türkiye’de sit alanlarının etrafında etkileşim geçiş alanı, tescilli yapı veya yapı topluluklarının etrafında ise koruma bölgeleri belirlenebilmektedir. **Şekil 1**’de 2863 sayılı Kanuna göre ülkemizin kültür envanterine girmiş 119.263 adet tescilli taşınmaz kültür varlığının ülkemizdeki dağılımı ve **Şekil 2**’de ise envanterdeki 22.233 adet sit alanının ülkemizdeki dağılımı verilmiştir (KVMGM, 2022).

Şekil 1. İllere göre “Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıklarının” dağılımı (119.263 adet)

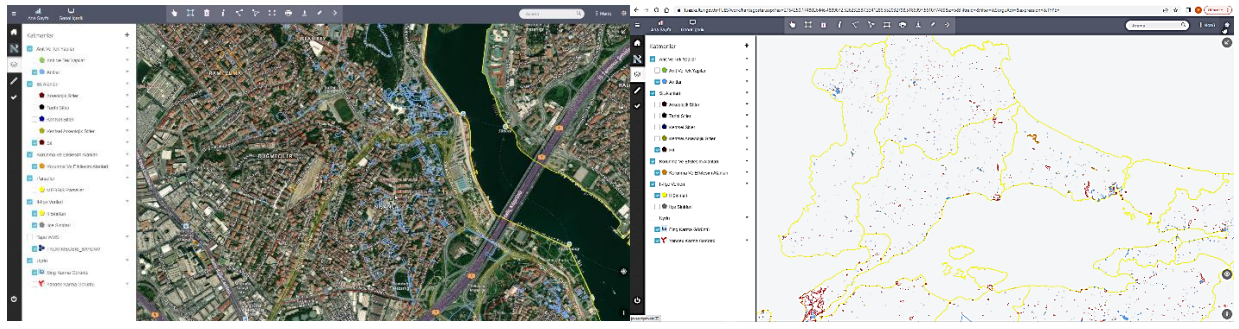
Şekil 2. İllere göre “Sit Alanlarının” dağılımı (22.233 adet)

Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, taşınmaz kültür varlıklarının 2863 sayılı Kanun kapsamında korunması, tespiti ve tescilli işlemleri ile envanterlenmesi için 33 adet Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ile ülke çapında hizmet vermektedir. Koruma Kurullarınca oluşturulan taşınmaz kültür varlıkları envanterinin dijital ortama aktarılması için TUES Projesi 2011 yılında devreye alınmıştır. Tescilli Kültür Varlıkları Taşınmaz Ulusal Envanter Sistemi (TUES) Projesi ile 2863 sayılı Kanun kapsamında taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen anıt ve tek yapılar ile kültürel sit alanlarının Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) tabanlı merkezi yazılımlar üzerinde dijital olarak envanterlenmesi, diğer platformlar ile paylaşılması ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüklerinin iş ve işlemlerinin takip edilmesi amaçlamaktadır. TUES’e “<http://tues.kultur.gov.tr/TUES>” adresi üzerinden erişim sağlanmakta olup şu an yalnızca kurumsal kullanıcılara açıktır.

2023 yılına kadar tüm envanter girişinin tamamlanması planlanmakta olup günümüzde envanterin %60’ı dijital (vektörel) veri ortamına aktarılmıştır. TUES’in coğrafi veri tabanı “tescilli taşınmaz kültür varlıkları”, “sit alanları” ile “koruma ve etkileşim alanlarından” oluşan 3 katmanı tutmaktadır. Bunların dışında Koruma Kurullarının tüm kurumsal dosya arşivi taranmış olup EBYS entegrasyonu öncesinde TUES’in içerisine indekslenerek aktarılmıştır. Ayrıca Koruma Kurullarının karar külliyyatının %50’si TUES’in veri tabanına OCR edilerek ve karar belgesi üzerindeki veri alanlarına göre ayrılarak aktarılmıştır. Böylece taşınmaz kültür envanterine ait tüm kurumsal arşiv bileşenleri olan; vektörel veri, dijital dosya arşiv ve kurul kararları tek bir CBS platformunda birleştirilerek dosya numarasına esas biçimde ilişkilendirilmiştir. Koruma Kurullarında çalışıp TUES’e veri giren ve sorgulamalar yaparak faydalanan personel sayısı ise 1.300’e ulaşmıştır. TUES’in veri yükü **Şekil 3**’de verilmiştir.

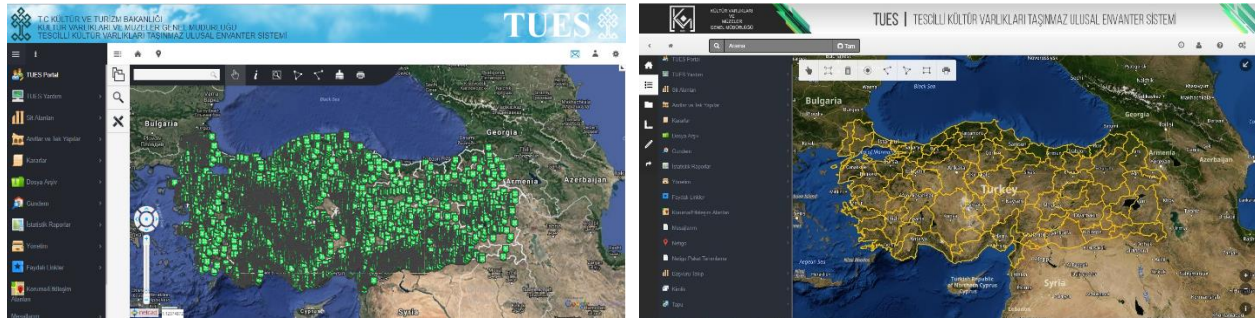
Şekil 3. TUES içerisinde depolanan veriler

c) Tescilli kültür varlıkları dokusu ve uydu görüntüsü (İstanbul, Haliç) d) Marmara bölgesi tescilli kültür varlıkları dokusu

Şekil 5. TUES içerisindeki verinin a)yalın haliyle, b)mülkiyet dokusuyla, c)uydu görüntüsüyle, d)genel olarak üst ölçekten görünümü (TUES, 2022)

TUES, TUCBS Projesinin harita portalında ilk defa veri paylaşan ve günümüzde 75 binden fazla vektörel veriyi ülkemize sunan bir CBS projesidir. Ancak TUES, 11 yıllık proje uygulama süresi içerisinde önemli dönüşümler yaşamıştır. Yıllar içerisinde bir envanter projesinden, bir otomasyon projesine doğru evrilen bileşenler kazanmıştır. TUES, tescilli kültür varlıkları envanteri tutmak için “Anıt ve Tek Yapılar”, “Sit Alanları”, “Koruma ve Etkileşim Alanları” ve “Kurul Kararları” modülleri ile yola çıkmış olup günümüzde “Kurul Gündemi”, “Dijital Arşiv”, “Online Tapu”, “Başvuru Takip”, “İstatistikler” ve yeni eklenecek olan “Tescilli Yapılara Yardım” ile “Emlak Uygulamaları” modüllerine kavuşmuştur. TUES, son olarak İç İşleri Bakanlığı’nın e-Belediye uygulaması ile servis entegrasyonu yaparak vatandaşların yerel yönetimler üzerinden Kurul Müdürlüklerine yaptıkları dolaylı başvurularının ilerleyişinden haberdar olmaları için SMS göndermektedir. TUES’in veri yoğunluğuna odaklanan ana ekran görünümünden zamanla artan modüller sonrası daha işlevsel sade görünüme evrilmesi **Şekil 6**’da verilmiştir.

a)TUES’in 2015 görünümü ve ana ekranındaki yoğun veri gösterimi b) TUES’in 2022 görünümü ve artan modül çeşitliliği

Şekil 6. Yıllar içinde TUES’in ana ekranları

2.2. TUES’in Proje Yönetimi

Bir proje yaklaşımı olarak TUES incelendiğinde, önceki başlıkta değinilen yazılım, donanım ve veri bileşenlerinden arta kalan insan ve yöntemlere dair bileşenler daha fazla önem kazanmaktadır. Elbette bir CBS projesini oluşturan 5 temel bileşen için hepsi gayret gösterilecek ve başarıyı etkileyen önemli unsurlardır. Ancak bilişim sistemi projelerinin bir çoğu çeşitli nedenlerle başarısız olmaktadır. OASIG araştırmasına göre bilişim projelerinin %85’inin amacına ulaşmadığı, %80’ninin geç teslim edildiği veya bütçesini aştığı, %40’ının başarısız olduğu veya terk edildiği, %75’inin iş veya teknolojik amaçlara uygun olmadığı ancak sadece %10 ile %20 oranındaki projelerin başarıya ulaştığı ortaya konulmuştur (Al-Karaghouli, 2005)

Bu düşük başarı oranı her bilişim projesinin önemli bir başarısızlık riski taşıdığını göstermektedir. Şimşek ve Ateş (2022), bilişim sistemi geliştirme sürecindeki insan faktörü üzerine yaptıkları kapsamlı literatür taraması neticesinde, çeşitli projeler için aşağıdaki önemli bulguları ortaya koymuşlardır.

- Üst yönetim desteği, müşteri danışmanlığı, personel, iletişim, uygun personel görev bölümü.
- Deneyimli proje ekibi, müşteri ilişkileri, iletişim, yönetim desteği.
- Ekip üyeleri arasında kültürel benzerlik, ekipler arası iletişim, çoklu iletişim ve koordinasyon, kalite yönetimi, yönetim desteği, ekipler, geliştirme ekibi, diğer ekipler, müşteri, iyi iletişim kurma.

- Müşteri memnuniyeti, liderlikbirliği, yönetim ekibi uyumu, motivasyon, düzenli toplantı ve etkili iletişim.
- Tecrübeli ekip üyeleri, üst yönetim desteği, iletişim, fazla mesai uygulanmaması, uygun çalışma ortamı.
- Üst yönetim desteği, son kullanıcı katılımı, net bir proje hedefi, ilgili taraflardan iyi iletişim ve geri bildirim, açık sorumluluklar.
- İnsan kaynakları yönetimi, proje iletişim yönetimi, nitelikli uzmanlaşmış işgücü, etkin görev dağılımı, proje yönetimi, kullanıcı eğitimi, düzenli toplantı ve müşteri ilişkileri.
- Yüksek yetenekli ekip, aidiyet, proje ekibinin motivasyonu, bilgili yöneticiler, uyarlanabilir yönetim tarzına sahip yöneticiler, ekibe uygun teknik eğitim, müşteri katılımı, müşteri memnuniyeti.
- Liderlik ve performans yönetimi, proje yöneticisi, proje ekibinin aidiyeti, kariyer imkânı, üst yönetim desteği.
- Risk analizi, kullanıcı katılımı, üst yönetim desteği.
- Proje yönetim ekibi, üst yönetim desteği, yetkili proje ekibi.
- Ekip yeteneği, müşteri katılımı, proje yönetim süreci, müşteri katılımı, yönetim desteği.
- Proje yönetim ekibi, üst yönetim desteği, yetkili proje ekibi, proje yöneticisi/lider otorite, proje ekibi bileşimi.
- Müşterinin deneyimi ve doğası, iletişim, proje ekibinin motivasyonu, yönetim desteği.
- Yönetici desteği, iyi iletişim, müşteri memnuniyeti, proje ekibi.
- Üst yönetim desteği, yüksek motivasyona sahip ekip üyeleri, müşteri iletişimi.
- Üst yönetim desteği, müşteri katılımı, etkili iletişim.
- Ekip yeteneği ve eğitimi, müşteri katılımı, iletişim, üst yönetim desteği.
- Liderlik, etkili iletişim, takım çalışması.
- Müşteri katılımı, etkili iletişim, motivasyon, üst yönetim ve çalışanların uyumu.
- Etkili iletişimli yönetim desteği, proje ekibi, uygun görev ve yetki bölümü.

Bu bulgular insan faktörünün bir projede bütün teknik ve finansal bileşenlere karşın yöntemler ve başarımlar üzerindeki etkisini açığa çıkarmaktadır. TUES Projesinde kullanılan yaklaşım ise bu bulgular ile **Çizelge 1**'de karşılaştırılmıştır. Böylece proje yönetimi açısından insan ve yöntem bileşimi TUES için değerlendirilmiştir.

Çizelge 1. Şimşek ve Ateş (2022) tarafından vurgulanan başlıca bulgular ile TUES kapsamında yapılan çalışmaların karşılaştırılması

Şimşek ve Ateş (2022) tarafından vurgulanan başlıca bulgular	TUES kapsamında yapılan çalışmalar
Deneyimli proje ekibi, Yüksek yetenekli ekip, Ekip yeteneği ve eğitimi, aidiyet	Proje, mesleki ve akademik eğitimi yüksek personel ile yola çıkmış olup projeye adanmış olarak çalışmıştır.
Liderlik, etkili iletişim, iyi iletişim ve geri bildirim, çoklu iletişim ve koordinasyon	Proje koordinatörleri tüm taşra personeli ile 7/24 özel ya da resmi her kanaldan iletişime açık, çözüm odaklı çalışmış ve her geri bildirimini çağrı merkezi gibi karşılanmıştır.
Müşteri katılımı, takım çalışması, uygun görev ve yetki bölümü, müşteri memnuniyeti	Kurum personelinin mesleklerine göre projede yer alması sağlanmıştır. Personelin projeye bilgi ve tecrübesini aktarması için katılımcı eğitim çalışması yürütülmüş ve geri bildirimler dikkate alınarak memnuniyet odaklı çalışılmıştır. Tüm taşra birimleri 5 sene boyunca 3'er defa yerinde ziyaret edilerek, kendi bilgisayarlarının başında birebir eğitim verilmiştir.
Yüksek motivasyona sahip ekip,	Kurum personelinin veri girişine dair motive edilmesi ve proje hedeflerine sadakatının artırılması için çeşitli teşvik unsurları kullanılmıştır. En çok veri giren personelin il dışı hizmet içi eğitim faaliyetlerine davet edilmesi, birimlerin teçhizat eksiklerinin giderilmesi, kalıcı arkadaşlıkların kurulması gibi.
Net bir proje hedefi, Risk analizi, proje yönetim süreci	Proje hedefleri farklı stratejik planlar, Bakanlık performans göstergeleri ve üst kurumlarca takip edilmektedir. Hedeflerin risk değerlendirmesi Corona salgını gibi ani etmenler yüzünden görece tahmin dışı kalmıştır.
Üst yönetim desteği, Yönetici desteği, üst yönetim ve çalışanların uyumu.	Genel Müdürlük ve Bakanlık yöneticileri projeye vakıf oldukları anda ya da stratejik plan ve izleme göstergelerinde karşılaştıklarında proje hedeflerinin gerçekleşmesi er türlü çabayı göstermiştir.

TUES, proje içerisindeki insan faktörünü ve buna dair yöntemsel yaklaşımı iyi yönetebilmiş bir projedir. Proje ekibinin kurum personeli ile kurduğu bu etkili iletişim hem kamu tarafında hem de yüklenici tarafında özverili bir çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu sayede projenin 11 yılın ardından hala etkin bir şekilde işlediği ve taşradaki personelin proje hedeflerine sadık kaldığı görülmektedir. TUES, 2021 yılı itibarıyla Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünden yeni kurulan Bilgi Teknolojileri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Bu devir projenin yazılım,

donanım ve yönetim imkanları artırmış olup insan ve yöntemler üzerindeki iş birliği iki Genel Müdürlük arasında daha da ilerlemiştir. Bakanlığın bilişim hizmetleri için sunduğu alt yapı, çağrı merkezi hizmeti, lisanslama ve teknik destek imkanları projeyi daha da ileri götürmüştür.

3. SONUÇLAR

TUES Projesi, tabandan üst yönetime teklifle üretilen bir proje olarak taşınmaz kültür varlıklarının dijital olarak envanterlenmesi için çağdaş imkanların kuruma kazandırılması yönünde her zaman desteklenmiştir. Bu sayede kurumsal kapasitenin artırılması ve modernizasyon için güçlü bir araç olarak kullanılmıştır. Projenin kurum kültürü içinde kendine böyle bir yer bulması potansiyelinin açığa çıkmasına için yardımcı olmuştur. TUES Projesinin sürdürülebilir olması için bunlar iyi başlangıçlar olsa da bir CBS projesinin 5 temel bileşeni her zaman somut birer göstergedir.

TUES, başlangıçta DPT ve sonrasında Cumhurbaşkanlığı SBB tarafından e-devlet vizyonunun bir parçası olarak finansal olarak yönetilmiştir. Bu doğrultuda yazılım, donanım ve veri açısından herhangi bir temin problemi yaşamadan yol almıştır. Kamu ve yüklenici tarafındaki proje ekiplerinin alanlarında uzmanlık sahibi olmaları, proje ihtiyaçlarının karşılanmasında başarılı kaynak yönetimini sağlamıştır. İnsan ve yöntemler açısından kamu ve yüklenicinin proje ekibi yükü paylaşarak tüm geri bildirim ve talepleri karşılamak için çözümler geliştirmiştir. Personelin veri girişini benimsemesi için proje amaç ve hedefleri doğrultusunda taşra birimleri ve personeli desteklenmiştir. Özellikle eğitim ve merak konuları giderilmiştir. Projeye emeklerini vermeleri için fikirlerinin uygulanması ve birimlerinin ihtiyaçlarının karşılanması yönünde önem gösterilmiştir.

TUES, Covid salgını ile verilen ara ve taşra birimlerinde artan iş yükü nedeniyle zorluklar yaşamaktadır. Bu durum geçmişten gelen bir iş yükü oluşturmakta ve veri girişlerini azaltmaktadır. Bu konuların çözümü için personel ve mevzuat değişikliklerine dair yeni planların ve kapasite artırımının her zaman bir seçenek olması mümkündür.

KAYNAKLAR

Al-Karaghoulı, W.Y.R., 2005, Information Systems Failure: A Business-led Knowledge Requirements Framework for Modelling Business Requirements. *Doktora Tezi*. Brunel University, London. 429.

Gülbay, Y., 2020. Kültürel Miras Alanlarında Yönetim Sınırlarını Belirlemede Mekânsal Parametrik Bir Yöntem: Ankara Ulus Tarihi Kent Merkezi. *Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi, Ankara. 236.

KVMGM, 2022. Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü web sitesi. www.kulturvarliklari.gov.tr, [25.10.2022].

Resmi Gazete (1982). Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme. (20 Nisan 1982 tarih ve 17670 sayı). *Resmi Gazete*, 275-284.

Şimşek, V. ve Ateş V., 2022. Bilişim Sistemi Geliştirme Sürecindeki İnsan Faktörü Üzerine Sistemik Literatür Taraması. *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt(14 No:1): 85-98

TUES, 2022. TUES web sitesi. www.tues.kultur.gov.tr/tues, [25.10.2022].

Yomralıoğlu, T., 2005. *Coğrafi Bilgi Sistemleri Temel Kavramlar ve Uygulamalar*. 1. Basım, Akademi Kitapevi, İstanbul. 20-55.